

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

В статье определены и рассмотрены педагогические условия, повышающие эффективность поэтапной методики формирования эстетического восприятия будущих учителей изобразительного искусства в процессе изучения художественно-графических дисциплин. Согласно уточнены содержание, формы и методы обучения, которые использовались в этих педагогических условиях, результатом чего является сформированность у будущих учителей изобразительного искусства способности к эстетическому восприятию.

Ключевые слова: педагогические условия, будущие учителя изобразительного искусства, художественно-графические дисциплины.

The article identified and dealt with pedagogical conditions that increase the efficiency phased methodology for formation of aesthetic perception of the future teachers of fine arts in the course of studying art-graphic disciplines. According to clarify the content, forms and methods of instruction used in the teaching of these conditions, resulting in formedness of future teachers of fine arts ability to aesthetic perception.

Keywords: pedagogical conditions, future teacher of fine arts, graphic art-discipline.

Інтеграція української спільноти у світовий соціокультурний простір зумовила необхідність модернізації національної системи вищої освіти, особливістю якої є формування творчої особистості, здатної вирішувати складні професійні завдання. У світлі цього підходу фахова підготовка студентів художньо-графічних факультетів повинна спрямовуватись не лише на професійне, а й особистісне зростання, тобто підготовка вчителів образотворчого мистецтва має враховувати як специфіку художньо-графічних знань та умінь, так і повноцінну самореалізацію студентів для майбутньої професійної діяльності. Найважливішу роль у цьому процесі відіграє формування естетичного сприйняття як важливої риси їх фахової компетентності. Цей процес вимагає від студентів розвиненої уяви, емоційної сприйнятливості, осмислення твору в цілому, здатності співвідносити художні твори з дійсністю і власним внутрішнім світом. [4].

Узагальнення досягнень відомих вітчизняних педагогів (В.Блудова, С.Коновець, О.Отич, Г.Падалка, С. Раппопорт, О.Ростовський, О.Рудницька, О.Стрілець, Б.Теплов, М.Цой, П.Якобсон, О. Шевнюк, О.Щолокова) і художників-педагогів (Є.Антонович, М.Кириченко, Б.Неменский, Н.Ростовцев, М.Резніченко), з іменами яких пов'язаний розвиток української мистецької педагогіки, дозволило з'ясувати принципи навчання образотворчому мистецтву майбутніх вчителів на засадах художньо-естетичної практики, що складають зміст їх фахової підготовки, а саме: 1/ принцип особистісно-зорієнтованого підходу щодо розкриття самобутніх якостей студентів у процесі опанування творів мистецтва; 2/ принцип інтелектуально-творчого підходу щодо вирішення складних технічних і художніх завдань у навчально-виховному процесі; 3/ принцип творчого самовираження у процесі роботи над власними творами; 4/ принцип спрямованості вербальної інтерпретації на певну вікову аудиторію глядачів;

Разом з тим, аналіз теоретичних основ дослідження зумовив обґрунтування педагогічних умов, які підвищують ефективність поетапної методики формування естетичного сприйняття майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі вивчення художньо-графічних дисциплін. До них належать:

- педагогічно доцільний відбір естетично виразних та емоційно привабливих художніх творів мистецтва з використанням в цьому процесі музейного компоненту.

- застосування варіативних навчально-пізнавальних і практичних завдань, які вимагають залучення попереднього естетичного досвіду і спрямовані на формування необхідних фахових знань та умінь.

- активізація самостійної роботи творчого, аналітичного, дослідницького характеру як ознаки готовності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва до естетично зорієнтованої педагогічної діяльності.

Визначені педагогічні умови реалізуються через впровадження художніх і декоративних творів. При цьому необхідні знання, уміння і навички з естетичного сприйняття художніх творів майбутні вчителі отримують під час вивчення художньо-графічних дисциплін: «Малюнок», «Живопис», «Композиція», «Історія мистецтва», «Кольорознавство», «Український розпис», «Прикладна графіка» та ін.

Для формування естетичної свідомості і естетичного сприйняття майбутнього фахівця – учителя образотворчого мистецтва вважаємо за необхідне створювати естетичну взаємодію з художніми творами національного і світового мистецтва, залучати студентів до творчих завдань різних типів, розвивати у них уявлення, фантазію і художньо-образне мислення під час аудиторних занять і самостійної творчої роботи. Це формує у студентів потребу сприймати красу і отримувати від неї насолоду, бажання опанувати, цінувати і розуміти мистецтво. Стосовно цих позицій розглянемо визначені педагогічні умови докладніше.

Формуючи естетичне сприйняття майбутніх вчителів образотворчого мистецтва, необхідно враховувати, що в мистецтві найбільш концентровано відбивається духовно-практична діяльність людини. В структурі естетичного сприйняття мистецтва, на думку В.Петрушенка, виявляє такі важливі загально педагогічні функції: перетворювальна (мистецтво як діяльність), компенсаторна (мистецтво як втіха), пізнавально-евристична (мистецтво як знання і освіта), художньо-концептуальна (мистецтво як особливий образ світу), передбачення (мистецтво як прогноз майбутнього), комунікативна (мистецтво як засіб спілкування), інформаційна (мистецтво як повідомлення), виховна (мистецтво як катарсис), надихаюча (надихаючи, мистецтво підносить людину), естетична (мистецтво як засіб формування естетико-художньої оцінки), гедонізму (здатність мистецтва приносити насолоду).

Формування естетичного сприйняття у студентів художньо-графічних факультетів педагогічних ВНЗ відбувається набагато ефективніше, якщо вони мають можливість ознайомитися з найбільш естетично виразними, емоційно привабливими художніми творами, які не тільки знаходяться у фондах навчальних закладів, а й є експонатами образотворчих і декоративно-прикладних музеїв. Такий підхід дозволяє краще зрозуміти сутність художніх творів, а також особливості форм виробів місцевих промислів, силу естетичної виразності. Необхідно звертатися до духовних коренів художніх творів, відстежувати їх зв'язок із природою, побутом, фольклором, традиціями, національною і світовою культурою. Під час споглядання художніх творів в музеях майбутні вчителі образотворчого мистецтва мають можливість не тільки розширити свій світогляд, але й зрозуміти сутність національного мистецтва, пережити і відчувати емоційну насолоду, що є важливим фактором у формуванні естетичного сприйняття художніх творів. Часто екскурсії доповнюються музичними творами, це допомагає викликати у особистості ще глибші емоційні переживання, розкрити в ньому духовне бачення. Тому *перша педагогічна умова* – це педагогічно доцільний відбір, найбільш естетично виразних, емоційно привабливих художніх творів мистецтва з використанням музейного компоненту в цьому процесі.

Ця умова найбільш ефективно впливає на формування естетичного сприйняття майбутніх вчителів образотворчого мистецтва при використанні методів показу, пояснення, демонстрації педагогом художніх творів, проведення різних видів лекцій: тематичних, проблемних, лекцій-візуалізацій (у тому числі при проведенні екскурсій в образотворчі і декоративно-прикладні музеї), практичних занять з опанування вмій художньо-естетичного аналізу твору, умінь фіксувати побачене прекрасне, дивовижне, незвичайне в процесі сприйняття і емоційно відгукуватися на побачене; уміння самоаналізувати власні емоційно-почуттєві враження; уміння цілісного сприйняття естетичного об'єкта, гармонійно об'єднуючи емоційно-почуттєву активність і процеси естетичного осмислення.

Відповідно до *другої педагогічної умови* навчально-пізнавальні і творчі завдання спрямовуються на естетичну взаємодію студента з творами мистецтва, в результаті чого відбувається емоційне захоплення незвичайністю і красою художнього твору, у студентів розвивається образне мислення за аналогією та асоціацією, а також фантазія і зорове уявлення [2].

Необхідно зазначити, що навчальні творчі завдання вимагають активного залучення попереднього естетичного досвіду студентів і мають відповідати таким вимогам як новизна і різноманітність [5]. За Л.Виготським, діяльність людини можна поділити на репродуктивну і творчу. Остання, відповідно, містить два типи творчих завдань — за характером пред'явлення (звичайні; тестові; ігрові) та формою організації (для всіх респондентів; для окремих груп; для однієї особи).

У нашому дослідженні навчально-пізнавальні і творчі завдання розроблялись з урахуванням *колективних* та *індивідуальних* форм організації навчання. До колективних відносились: лекції – візуалізації (лат. *visualis* – зоровий) як застосування нових можливостей реалізації принципу наочності (у візуальній лекції важливі логіка і ритм подачі матеріалу, його дозування, майстерність і стиль спілкування викладача з аудиторією); тематичні лекції і семінари; семінари-доповіді і обговорення (повідомлення).

Серед індивідуальних форм організації навчання найбільше використовувались індивідуальні співбесіди. Вони проводились за навчальним розкладом і в поза навчальний час. На нашу думку, такі співбесіди з метою контролю за самостійною роботою студентів доцільно проводити за темами навчального курсу, які не висвітлювались під час лекцій або семінарських занять.

Загальновідомо, що естетичне сприйняття є багатоплановим; воно включає такі структурні компоненти як *естетичний досвід, естетичні емоції і почуття, естетико-художнє осмислення та естетичну оцінку*. Як зазначив В.Лозовий, серед передбачуваних результатів творчих завдань (які входять до естетичної творчої діяльності особистості) є чуттєве образне мислення, здатність до емоційного реагування, співвідносна з культурою почуттів, здатність до передбачення, випередження тощо. [3]. Тому прагнучи досягти і високого рівня сформованості естетичного сприйняття у майбутніх вчителів образотворчого мистецтва, ми розробляли творчі завдання з урахуванням емоційної та інтелектуальної складових естетичного сприйняття.

У розробках творчих завдань використовувались методологічні засади естетико-художнього аналізу художнього твору, запропоновані Ю.Боревим. Їх особливість полягає в розумінні художнього твору як частини духовної культури і культурної традиції на основі гносеологічного і історико-культурного підходів. Культура – ключ до інтерпретації художнього твору, оскільки він створювався на основі певної культурної традиції і соціально виявляється в її руслі;

У розкритті типологічних загальних ознак художніх творів за художньою традицією, завдяки якій ці твори народилися, у прочитанні художнього твору через особистість автора на основі бібліографічного підходу і врахування історії створення художнього твору й формується естетичний досвід глядача.

Художньо-естетичний аналіз твору сприяє поглибленню естетичної оцінки, смаку, естетичних емоцій і переживань, осягненню студентами метафоричності, алегоричності образного строю твору, розвитку умінь образно пояснити твір мистецтва і висловлювати власну думку про твір, глибше ознайомитися з творчістю автора твору, його стилем і художньою мовою.

Естетично насичена емоція посилює художню, наукову, педагогічну творчість. Здатність уявити процес, явище, справу в образній формі полегшує пошук результату. [3]. Поглибленню як емоційної так і інтелектуальної складової естетичного сприйняття в нашому дослідженні сприяло розроблене письмове завдання. Воно передбачало естетико-художній аналіз твору (що найбільше сподобалось, запам'яталось); розробка асоціативного ряду: естетичні категорії – основні поняття ідеї, сюжету твору з наведенням прикладів художніх і декоративних творів за даною темою; естетична оцінка творів; цікаві факти з біографії автора, пов'язані з роботою над твором; своє враження. Таке завдання сприяло самостійному

ознайомленню з різноманітними джерелами інформації про художні твори, систематизації сприйнятого матеріалу, написанню відгуку, свого враження і оцінки. За допомогою такого завдання у студентів розвивалась чуттєвість та загальнолюдські уявлення про прекрасне і потворне, трагічне і комічне, долається фрагментарність сприйняття і досягається цілісність цього процесу.

Під час вивчення фахового курсу «Композиція» майбутнім вчителям було запропоновано завдання: проілюструвати літературний твір на фольклорну тематику або класичний музичний твір, народну пісню, створити вітальну листівку, тематичну композицію. Створюючи свій твір, студенти передивлялися твори художників, композиторів, поетів на задану тему, виділяли серед них ті, які вразили і сподобалися, переживали в цей момент емоції, почуття аж до катарсису; в їх свідомості виникала естетична оцінка (структурний елемент естетичного сприйняття), розвивався такий елемент естетичної свідомості як творча уява і фантазія. Від моменту співтворчості під час перегляду відомих творів студент поступово переходив до створення власної композиції. У цьому процесі майбутні вчителі висловлювали своє ставлення до зображеного, з урахуванням таких методів порівняння і узагальнення, що також сприяло формуванню естетичного судження і оцінки.

Під час вивчення декоративних творів емоційне сприйняття орнаментики вважали за необхідне поглиблювати сприйняттям природних рослинних об'єктів, птахів, звірів, споруд, які ставали аналогами орнаментики декоративного мистецтва. Особливу роль при виконанні таких творчих завдань відігравало виконання робіт на пленері: замальовок, фото, оскільки природа з усією повнотою естетичних емоційних можливостей є, перш за все, школою культури естетичного сприйняття.

Ще одним напрямком формування естетичного сприйняття майбутніх вчителів образотворчого мистецтва стало використання синтезу різних видів мистецтва. Сприйняття на заняттях творів живопису, графіки, декоративного мистецтва, а також музичних і літературних творів надихати студентів на створення оригінальних робіт, посилювали естетичне відчуття.

Створення художньо-творчої атмосфери занять передбачало використання діалогічних методів спілкування: обговорення, дискусії, взаємозбагачувального і рефлексивного діалогу, використання проблемно-пошукових методів, створення проблемних ситуацій використання форм і методів активного навчання. Навчально-пізнавальні і творчі завдання за даною педагогічною умовою акцентували важливість використання *евристичних* методів, які стимулюють пізнавальну активність, базуються на використанні досвіду, інтуїції, творчого мислення. До них належать методи *асоціації та аналогій, порівнянь та, евристичних запитань*.

Третьою педагогічною умовою формування естетичного сприйняття вважаємо активізацію самостійної роботи студентів з використанням особистісно-орієнтованої взаємодії зі студентами, яка базується на розкритті індивідуальних якостей кожного студента.

Сучасна освіта сьогодні неможлива без звернення до особистості. Особисто-орієнтоване навчання забезпечує розвиток і саморозвиток особистості студента, виявляючи його індивідуальні здатності, схильності, досвід, інтереси, а також можливість реалізувати себе в навчальній діяльності. Як відомо, для продуктивного виконання одного і того ж завдання різні студенти застосовують різні способи і прийоми. Для викладача важливо виявити ці способи, застосовуючи різноманітний дидактичний матеріал, який дозволяє студенту самому обирати значущі для нього способи навчання. Мета й завдання особисто-орієнтованої освіти полягає у самостійній освітній діяльності студентів, в застосуванні отриманих ними різноманітних завдань із можливістю вибору в процесі навчання особисто значимих способів їх виконання.

Звернення до внутрішньої чутливості, емоційності, осмислення власних переживань, втілення власного суб'єктивного відчуття художнього образу в процесі естетичного сприйняття забезпечують *методи емпатії, інверсії, синектики, синестезії, особистих асоціацій, самовираження*. Ці методи активізують використання майбутніми вчителями образотворчого мистецтва власного досвіду спілкування з мистецтвом, художнього

спілкування, мають катарсичний характер естетичних відношень. До тем, які пропонуються студентам на самостійне опрацювання, важливо готувати відповідні методичні вказівки.

Отже, застосування виділених педагогічних умов дозволяє формувати естетичне сприйняття і в цілому естетичну культуру майбутніх вчителів образотворчого мистецтва, забезпечує діалогові засади взаємодії викладача і студента в процесі опанування творів мистецтва, розвиває творчу самостійність в опрацюванні і створенні власних творів як ознаки готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до професійно зорієнтованої творчої діяльності.

Література

1. Коновець С.В. Підготовка вчителя образотворчого мистецтва: методичний посібник / С.В. Коновець. – Рівне: Агенція М і Со, 2002. – 76 с.
2. Кузьмина Н. В. Понятие "педагогическая система" и критерии системного педагогического исследования /Н. Кузьмина – Л.: Изд-во ЛГУ, 1980. – 210 с.
3. Лозовой В.О. Філософія. Логіка. Етика. Естетика. Підручник /В.О. Лозовой, С.М. Пазиніч, О.С. Пономарьов. – Харків: Право, 2009. – 547 с.
4. Полатайко О.М.Формування художньо-образного мислення майбутнього вчителя музики у процесі інтерпретації творів мистецтва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02/ О.М. Полатайко. – Київ, 2010. – 20 с.
5. Ромінець В.А. Психологія творчості / В.А. Ромінець. – К.: Либідь, 2004. – 167 с.

УДК 378.6:37(510).016:784.4(043.3)

Сунь Гоцян

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ КИТАЙСЬКИХ СТУДЕНТІВ ІНСТИТУТІВ МИСТЕЦТВ

В статье рассматриваются методологические основы вокальной подготовки китайских студентов в системе межкультурной интеграции вокальных традиций Украины и Китая.

Ключевые слова: *китайские студенты, методологические основы, вокальная подготовка, межкультурная интеграция, вокальные традиции Украины и Китая*

In the article methodological bases of vocal preparation of the Chinese students are examined in the system of intercultural integration of vocal traditions of Ukraine and China.

Keywords: *Chinese students, methodological bases, vocal preparation, intercultural integration, vocal traditions of Ukraine and China.*

Сучасні світові тенденції розвитку гуманітарного знання, що спрямовані на обмін культурними й освітніми технологіями, забезпечують модернізацію й інтеграцію системи освіти в міжнародний освітній простір. По законам діалектичної логіки, для розкриття змістовної сутності предмета, який вивчається, необхідно звернутися до методологічного аналізу тієї галузі до якої відноситься цей предмет – тобто навчити студента аналітично мислити, сформувані методологічну культуру студента-музиканта, щоб науково-дослідна робота мала методологічний характер.

До методологічної культури педагога-музиканта відноситься «прояв здібності мислити, самостійно порівнювати, зіставляти різні точки зору, виявляти власну позицію, науково обґрунтовувати й професійно відстоювати її» [1, 5]. Відносно визначення методологічного характеру науково-дослідної роботи, слушно познайомитися з думкою Є. Абдуліна, який вважає, що: "У своєму професійному вдосконаленні кожному педагогові-музикантові необхідно вчитися досліджувати самого себе, аналізувати свою професійну діяльність, рефлексувати діяльність колег і вихованців, осмислювати ефективність вживаних методів викладання, аналізувати результати конструювання змісту музичної освіти та намагатися сформулювати для себе вихідні установки, принципи цього дослідження. При